

in Cajaphas' rechtszaal gold het, bij de worsteling op leven en dood, een strijd tusschen Gods heilig bestel met den Man van Smarte, en de valsche Messiasverwachting, waarin de valsche zelfverheffing van het Sanhedrin zich ten koste van Jezus' leven zocht te verheffen.

Herodes dreef met Jezus niet anders dan een onheilspellend spel. Pilatus scheen vaak meer zijn pleibezorger te zijn, dan een rechter, die voor hem over leven en dood beschikte. Maar in het Sanhedrin verging de ingebeldde hoogheid van den Joodschen Raad zich tegen den Zone Gods, wiens gezag men dorst betwisten, om er zijn eigen *quasi*-Goddellijk gezag tegenover te stellen. Herodes doet in wat voorval, u vaak meer denken aan een onheilspellend, doch hier in het Sanhedrin gaat 't op leven of dood bij de diepst denkbare aanprijpende tegenstelling tusschen het heilig-Goddellijk en de onheilspellende nabootsing van wat tusschen God en Satan beslissen zou.

Met zulk een bealtheid leefde geheel het Sanhedrin in zijn delende verwachting in, dat er niet maar een oordeel tegen Jezus uitging, maar dat een bittere woede zich van het Sanhedrin en zijn diensaren meester maakte, toen Jezus hun het onheilspellende masker van het aangezicht afrok, en zonder aarzeling of bemoeting zijn eigen Goddelijk gezag tegen hun zondige inbeelding over stelde. Op het standpunt waarop het Sanhedrin stond, kon het niet anders, of Jezus raande hun eere en hun gezag op de griedende wijze aan. Het gold hier van twee één: of Jezus moest bukken voor het gezag dat de mannen van het Sanhedrin zich aanmatigen, of, kon 't, gelijk van zelf spreekt, hier niet toe komen, dan lag in Jezus optreden de hen in niets ontziende veroordeeling. En nu 't eenmaal geen aarzeling meer toeliet, maar de Christus zijn Goddelijk Majesteit tegenover den onheiligen Joodschen overmoed moest doen uitkomen, maakte een dooddelijke woede tegen Jezus zich aanstonds van heel het Sanhedrin meester, en kon Jezus niet anders doen, dan de Joodische nachthebbers aan het door niets af te weren verderf prijsgeven.

De geestelijke beginselstrijd moest op dit oogenblik tusschen den Zone Gods en de Joodische belagers ten volle uitgesproken worden. Eerst beproefde Cajaphas met zijn manschap dit toen op de gewone manier. Men zocht getuigenis tegen Jezus, om hem van doodzonde tegen den Heiligen Raad aan te klagen. Doch dit hielp niet. Afdoende getuigen waren er niet, en Jezus gaf op al zulk rechterlijk geknust niet eenmaal antwoord. Jezus zweg. En juist dat zwijgen deed toen de spanning van den Raad op het hoogste toenemen. Jezus had eenmaal onder de schare en zelfs in den Voorhof zich beroepen op zijn heilig Messiaschap. Veel meer dan al 't overige had juist dit het Sanhedrin tot in zijn diepste wezen geërgerd. Ze konden het niet zettten, dat Jezus zich eigen Goddelijk Gezag had toegereigd. Dat mocht niet langer geduld. Jezus moest dit, heel hun gezag ten eenenmale verbrekkend, beweren zelf terugkomen, en anders moest het op den dood met hem gaan. En die nu kwam al spoedig tot uiting, toen de Hoogepriester, niet langer meester van zich zelf, op eens doordrong om het tusschen Jezus en het Sanhedrin tot een beslissing te brengen. Jezus moest zijn hoog beweren van den Messias te zijn terugnemen, of zijn doodvonnis lag gereed en was gewis. Vandaar dan ook die ontzettende vraag, die Cajaphas plotseling aan Jezus dorst stellen: 'Ik bezweer u bij den levenden God, dat gij ons zegt of gij zijt de Christus, de Zone Gods!' En die vraag nu brengt op eenmaal het geheel eenig geding tot beslissing. Op die vraag toch antwoorde de Christus zoo doordringend mogelijk: 'Gij hebt 't gezegd. Doch ik zeg u liever, van nu aan zult gij zien den Zoon des menschen zittende ter rechterhand der kracht Gods en komende op de wolken des hemels'.

Bij deze alle aarzeling nederwerpende betuiging van Jezus, slaat nu de geestesstemming in het Sanhedrin als met één slag geheel in haar tegendeel om. Nu Jezus het aan had gedurfd om zulk een allen twijfel buitensluitende betuiging af te leggen, slaat der Joden aarzeling in een woede over, die niets meer ontzet, en die, had men gedurfd, er toe zou geleid hebben, dat ze Jezus op staanden voet aangrepen en van zijn leven beroofden. Om de Romeinen dorsten ze dit niet, maar wat men tergend, hoonend en krenkend hem aan kon doen, dat spaardende ze Jezus in geen enkel opzicht. Priesters en Dienaren saam konden geen weerstand bieden aan den helschen lust, om hun slachtoffer te grieven en te kwellen. Ze spuwden hem in 't aangezicht, ze sloegen hem met vuisten, en weer anderen gaven Jezus klanebakslagen, zeggende: 'Profeteer ons, Christus, wie is 't die u geslagen heeft!' Maar wat boven dit alles uitging, en de zaak beslissende, was de kreet van den Hoogepriester, van uit zijn rechterstoel, om het des doods schuldig over Jezus uit te roepen. Hij deed daarbij, wat alleen in de ernstigste gevallen meer was gezien, hij greep eerst zich zelf aan, en verscheurde zich zijn kleed, en eerst toen dit heel den Raad den aangrijpenden ernst van het ontzettend oogenblik gevoelen deed, sprak hij 't doodvonnis over Jezus in dezer voege uit: 'Hij heeft God gelasterd, wat hebben wij nog getuigen van noode? Zie, nu hebt gij zijn Godslastering gehoord. Wat dunkt u liever?' En toen nu op deze vraag het vonnis door den Raad moest worden uitgesproken, toen weerklonk door de raadzalen van allen kanten de eenparige slotom: 'Hij is des doods schuldig!' Moge allicht een enkele nog gearzeld hebben, dit kon niet meer meellen. Het ging om dood of leven niet alleen, maar om de ontzettende Godslastering of te wel om de Goddelijke vereering afvergender belijden van den Zone Gods.

Slechts eenmaal in de geheele historie der wereld zou 't tot de keuze tusschen deze beiden kanten moeten. Jezus was wat hij beled te zijn, doch dan bleef er ook geen keuze, maar vergreep zich op de meest Godslasterlijke wijze aan den Heiligen God, wie niet aanstonds voor Jezus de knie hoog en hem in zijn majesteit eerde. Er waren ook vroeger misleidende geesten, er waren openlijke bedragers geweest, die zich voor Messias hadden uitgegeven, en al 't volk bedrogen. Doch eenmaal zou de ware, zou de echte Messias verschijnen, maar dan zóó, dat al wie behoudens ten leven zocht, zich aan hem te onderwerpen, in hem te gelooven en hem zich toe te wijden had. Dit geheel eenig oogenblik was nu in de Raadzalen van het Sanhedrin aangebroken. In deze Raadzalen waren de mannen en priesters gezeten, die zich het recht aanmatigen, om over de toekomst van het Godrijk te beslissen, en voor hen verscheen nu de eenige waarachtige Messias, de Zone Gods die de verloren wereld verlossen zou. En het feit zelf, dat men in het Sanhedrin Jezus niet doorzag en niet begreep, maar in zijn bittere woede

al ware 't ook maar de mogelijkheid nog kon aannemen, dat die Jezus die daar voor hen stond, en sprak gelijk hij sprak, een misdader en bedrager van het volk zou zijn, gaf het volgendend bewijs, dat het geestelijk oog van het Sanhedrin geheel verdonkerd was. Jezus voor zich te zien staan op zulk een alles beslissend oogenblik, en dan nog te kunnen aarzelen, en na wat Jezus zoo plechtig sprak, nog aan geestelijk zelfbedrog van Jezus ook maar te kunnen denken, verried zulk een demonisch geestelijke inzinking, dat heel het Sanhedrin als een belichaming van de leugen tegen Jezus als het vleeschgeworden Woord overstond. Noch daarvoor noch daarna spande het ooit op gelijke wijze tusschen waarheid en leugen. En daarom is het 't Sanhedrin dat hier zich zelf veroordeelt, en is het Jezus aan wien de kroon der eere door den Vader wordt toegereikt. Jezus zag zich zelf reeds aan de rechterhand des Vaders gezeten, en het was uit dit zalig, allesbeheerschend besef, dat hij het Sanhedrin in zijn geestelijken ondergang neerwierp.

Dr. A. K.

Amsterdam, 28 Maart 1919.

Prof. Visscher heeft, al was het niet rechtstreeks aan ons adres, thans in de *Stichtse Courant* medegedeeld op welke gronden zijne beschuldiging rustte, dat het kwaad dat in de kringen van de heeren Netelenbos en Veltenaar openbaar werd, tot deze mannen kwam uit de hoogere regionen der gereformeerde actie en deze volgelingen slechts uitspraken wat hunne voorgangers hun leerden.

Als bron van deze beschuldigingen verwijst Prof. Visscher naar *De Heraut*, niet alsof wij zelf tot deze 'hoogere regionen' zouden behooren, waarvan de geestelijke infectie uitging, want Prof. Visscher is wel zoo vriendelijk te getuigen, dat onze redactie als trouwe wachters op Sions muren staat, maar in zooverre ons eigen blad hem den grond van deze aanklacht verschaft had. Op twee feiten wijst hij. Vooreerst, dat Dr. Aalders voor enkele jaren op de wetenschappelijke samenkomst der Vrije Universiteit enkele dingen gezegd heeft over den Pentateuch, waartegen toen onze redactie meende te moeten opkomen. En ten tweede, dat we onlangs een protest opnamen tegen een advertentie, die in het Gereformeerd Jongelingsblad was verschenen. Voor een dergelijke zeer ernstige beschuldiging is dit feitenmateriaal toch al zeer gering.

Wat de bedoelde advertentie betreft in het Gereformeerd Jongelingsblad, zoo merkt Dr. de Moor in *Noord-Hollandsch Kerkblad* terecht op, dat de bedoelde motie van afkeuring pas in de *Heraut* van 2 Maart is opgenomen en dus moeilijk als een bewijs kan gelden voor een beschuldiging, die 9 Februari in de *Stichtse Courant* verscheen. Bovendien zal, met alle waardeering, die we hebben voor het Gereformeerd Jongelingsblad, toch wel niemand meenen, dat de advertentie-rubriek van dit blad behoort tot de 'hoogere regionen der Gereformeerde actie'.

En ook wat den eersten bewijsgrond betreft, staat het niet veel beter. Dr. Aalders neemt zeker wat de Oud-Testamentische studien betreft, in onze kringen een eereplaats in, maar noch Dr. Netelenbos noch Dr. Veltenaar is een volgeling of leerling van Dr. Aalders en het pas verschenen boek van Dr. Aalders over de Profeten toont wel, hoe geheel onjuist de voorstelling is, alsof het kritische kwaad, dat veront-rustte, van hem zou zijn uitgegaan. Dr. Aalders behoort juist tot die geleerden, die met grooten moed tegenover de critiek optreden en haar bezwaren tegen de Schrift weerleggen. Aan zijn onvoorwaardelijk buigen voor het gezag der Schrift is nooit door ons getwijfeld. Het geschied, dat we destijds met hem hadden over den Mozaïschen oorsprong van den Pentateuch, raakte, zoo als ook toen zoo beslist mogelijk door ons verklaard is, niet het gezag der H. Schrift zelf. In dat opzicht weten we, dat Dr. Aalders geheel aan onze zijde stond.

Zoo blijft er van de beschuldiging, dat het kwaad in de hoogere regionen school, dus niet veel over.

Prof. Visscher, aan wiens oordeel we overigens zeer veel hechten, omdat we weten, dat hij een helderen blik heeft en zelf van harte voor de Gereformeerde belijdenis opkomt, had zeker beter gedaan deze beschuldiging niet neer te schrijven.

Dr. Veltenaar.

Naar aanleiding van de critiek, die we onlangs oeffenden op de brochure over de *Schriftcritiek*, welke Dr. Veltenaar in *Ons Arsenaal* schreef, en waarin, naar het ons voorkwam, niet onbedenklijke uitspraken voorkwamen, zond Dr. Veltenaar ons het volgende schrijven:

Hooggeachte Redacteur,

Naar aanleiding Uwer welwillende critiek zij het mij vergund, het volgende ter Uwer kennis te brengen:

Vooreerst spreek ik er mijn leedwezen over uit, dat ik door mijn minder voorzichtige wijze, waarop ik mij over verschillende critische quaesties heb uitgelaten, zoals op blz. 20 en 21 van mijn brochure, den indruk heb gewekt, alsof ik daarin mijn eigen gevoelens heb willen geven, wat niet het geval is, en verklaar gaarne, dat ik geen grond heb om te onderstellen, dat de meeste Gereformeerde theologen alzoo denken, als ik hen had voorgesteld.

Ten tweede wensch ik terug te nemen, wat ik op blz. 22 en 23 heb gezegd over het Schepingsverhaal in Genesis 1, toen ik Genes. 1 meer karakteriseerde als gedicht dan als historie. Terwijl ik in de derde plaats verklaar van ganser harte heel de H. Schrift als Gods Woord te erkennen in dien zin, zoals de Gereformeerde Kerken dit blijkens hare Belijdenisschriften doen. Ik behoeft er zeker niet aan toe te voegen, dat het mij leed doet door mijne onvoorzichtigheid ergernis te hebben gegeven. Daar het

mijne bedoeling niet is geweest het gezag der H. Schrift te verzwakken.

Met dank voor de plaatsing
Uw dienstw. dienaar
C. VELTENAAR.
Vennendaal, 24 Maart '19.

Het kan ons niet anders dan een oorzaak van groote vreugde wezen, dat Dr. Veltenaar, zonder eenigen dwang op hem door een kerkelijke vergadering uitgeoefend, van zelf er toe kwam om op zoo ridderlijke wijze te herroepen hetgeen hij in een onbewaakt oogenblik schreef.

Dat het de bedoeling van Dr. Veltenaar niet was, het gezag der H. Schrift te verzwakken, nemen we gaarne van hem aan. Op het glubberig pad der Schriftcritiek zich wagende, waar hij niet thuis was, gleed hij uit. Maar de oprechte erkenning hiervan en het openlijk uitspreken, dat hij leed gevoelt over de door hem gegeven ergernis, eert hem. Want er behoort moed toe te erkennen, dat men gedwaald heeft.

Naar wij hopen, zal de zaak hiermede nu uit zijn. Het gewekte wantrouwen kan thans voor vertrouwen plaats maken. Er behoort naar Christus Woord ook in ons hart meer blijdschap te wezen over een broeder, die van de dwaling zijns wegs zich bekeert, dan over negen en negentig, die nooit zijn afgedwaald.

Prof. Dr. Buitendijk.

Het zal wel niemand verwonderd hebben, dat Directeuren der Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag onzen uitnemenden lector in de biologie, Dr. F. J. J. Buitendijk, tot hoogleraar in de Medische faculteit benoemd hebben.

De wijze, waarop Dr. Buitendijk zijn physiologisch laboratorium heeft ingericht en daaraan werkzaam is geweest, heeft hem de volle erkenning en waardeering ook van buiten onzen kring staande geleerden verworven. Het bleek steeds meer, hoe het aan de Vrije Universiteit gelukt was, in Dr. Buitendijk een der uitnemendste krachten op dit gebied aan zich te verbinden. En nu de heer Buitendijk onlangs op een proefschrift, dat in wetenschappelijke kringen zoo hoog gewaardeerd werd, tot Doctor promoveerde, was er zeker geen reden, om onzen lector niet de waardigheid van het professorenambt te gunnen. We verbliden ons dan ook zeer in deze benoeming en wenschen Dr. Buitendijk met deze eervolle onderscheiding, die zoo zeer door hem verdiend is, van harte geluk.

De Vrije Universiteit ziet daardoor te gelijk haar medische faculteit zich uitbreiden, wat ook wel noodig is, want volgens de bepalingen van de H. O.-wet, moet onze Hoogeschool binnen enkele jaren een nieuwe faculteit, met drie hoogleraren bezet, rijk zijn. Aan de medische faculteit ontbreekt nu slechts één hoogleraar nog om aan dezen cisch der wet te voldoen.

Indiscreties.

In de Pers kan men soms berichten aantreffen over benoemen of mutaties, die aan de Vrije Universiteit zouden plaats vinden. Zoo gaf de *Niederlander* eenigen tijd geleden een heele lijst van nieuwe professoren, die benoemd zouden worden, en wist zij nu weer te vertellen, dat Prof. Fabius zijn ontslag als hoogleraar zou nemen. En alsof de ernstige afstraffing, die Prof. Fabius daarvoor aan de *Niederlander* gaf, niet voldoende was geweest, komt thans de *Amsterdammer* weer met een bericht uit Zuid-Afrika overgewaaid, dat aan een Doctor in de Letteren aldaar de benoeming van het Hoogleeraarschap in de Literarische faculteit zou zijn aangeboden.

Natuurlijk komen zulke berichten altoos uit een troebele bron. Zoolang een benoeming niet vaststaat, wordt noch door de Faculteit, noch door den Senaat, noch door Curatoren daaraan ruchtbaarheid gegeven, terwijl ook de personen, die voor een Hoogleeraarschap gepolst worden, dit natuurlijk evenmin zullen doen. In de kraamkamer worden geen vreemden toegelaten. Al wat uit deze kraamkamer verkipt wordt of uittekt, berust dus op indiscretie, en de Christelijke Pers vooral moest te hoog staan om daaraan publiciteit te geven. En in elk geval behoort men, zoals Prof. Fabius onlangs terecht opmerkte, dan toch eerst bij de betrokken personen of colleges te informeren, of dergelijke berichten juist zijn. Nu wordt het niet anders dan een jacht op 'nieuwjes' om aan een zekere nieuwsgierigheid van het publiek te voldoen.

Op zich zelf zou dit een vergelijkelijk zwak wezen, wanneer de personen, die het gold, daardoor niet in een zeer onaangenaam parket gebracht werden. Een doodsbericht zoolang men nog leeft, is zeer onaangenaam, en evenzoo, wanneer de kranken al komen vertellen, dat men als professor abdicert, terwijl men nog aan geen aftreden denkt. Er ontstaat dan zoo licht de schijn, alsof zulk een bericht met opzet de wereld is ingezonden, om iemand bijv. een wenk te geven, dat hij beter deed heen te gaan. En zoo kan het bericht van een benoeming, die op til heet, allicht gelanceerd worden door een der vrienden van den genoemde, die hem voor het professoraat geschikt acht en zoo de aandacht op hem vestigen wil. En natuurlijk is het voor den betrokkene dan hoogst onaangenaam, wanneer hij ten slotte niet wordt benoemd.

Waarbij eindelijk nog komt, dat degenen, die alleen van den werkelijke stand van zaken op de hoogte zijn, meestal geen officiële bevestiging of demerit van zulke loopende geruchten kunnen geven, zonder daarmede geheimen te schenden.

Het is daarom wel noodig, dat de Christelijke pers zich van deze nieuwjes-jacht op professoraal gebied onthoudt. Er

wordt daardoor meer kwaad gesticht, dan men oppervlakkig zou vermoeden.

Amsterdam's Kerkeraad.

Volgens een bericht in de Pers zou de Kerkeraad van Amsterdam een voorstel om tot herziening van de Confessie, de Liturgie en de Kerkenorde over te gaan en daartoe een voorstel bij de Generale Synode in te dienen, verworpen hebben. Zelfs een voorstel om deze zaak commissoriaal te maken, kon geen genade in de oogen van den Kerkeraad vinden.

Nu dient natuurlijk nader te worden afgewacht, welke gronden den Kerkeraad tot dit besluit bewogen hebben. Het kan wezen, dat het voorstel zelf te onbelijnd was om daarop in te gaan. Een algemeene revisie van al onze Belijdenisschriften, heel onze Liturgie en gansch onze Kerkenorde wordt zeker door niemand gewenscht en zou heel het kerkelijk leven op losse schroeven zetten. Maar de Kerkeraad van Amsterdam zou toch toonen al zeer weinig den diepen ernst van dit vraagstuk te verstaan, wanneer hij meende, dat onze Confessie, Liturgie en Kerkenorde volstrekt geen aanvulling of herziening behoeven.

Er is een conservatisme, dat juist het gevaarlijkst is, omdat het de macht der revolutie onttekent.

Niet eerst nu, maar reeds jaren lang is in onze Pers van meer dan een zijde op uitbreiding van onze Confessie en herziening onzer liturgische formulieren aangedrongen. Het is geschied door de uitnemendste mannen die God ons geschonken heeft. En wanneer een zoo machtig en invloedrijk college als Amsterdam's Kerkeraad nu formeel verklaart, dat het van zulk een revisie niet weten wil, dan dient toch wel openlijk te worden uitgesproken op welke gronden zulk een besluit rust.

Het geldt hier een levensbelang van heel de Kerk.

Met belangstelling zien we daarom te gemoet, dat een nadere toelichting en verklaring van dit besluit ons zal gegeven worden. Eerst dan is een debat over dit besluit mogelijk en kan argument tegenover argument gesteld worden.

Is de Hervormde Kerk een schijnkerk?

XIV.

Onze beschouwing van de Hervormde Kerk is hiermede ten einde gebracht. Van enghartigheid of bekrompenheid zal wel niemand ons bij deze beschouwing beschuldigen. We hebben den Gereformeerden broeders, die in de Hervormde Kerk den strijd meenen te moeten blijven voortzetten, ook al konden we hun standpunt niet deelen, ten volle recht laten wederaren, en door te wijzen op wat door ons zelf vóór 1886 was gedaan tegenover de Afgescheiden Kerken, voor een al te scherp en hard oordeel over hun blijven onder de Synodale organisatie gewaarschuwd. En hoe beslist we deze Synodale organisatie met haar onwettigen oorsprong en verderfelijken invloed ook aan de kaak hebben gesteld, we hebben volmondig erkend, dat in de Hervormde Kerk toch onderscheid moet gemaakt worden tusschen de Synodale organisatie en de plaatselijke Kerken en deze niet alle voor valsche Kerken of schijnkerken mogen verklaard worden. Al heeft de deformeerende macht, die van deze Synodale organisatie uitgaat, al deze Kerken aangetast, al is niet één daarvan ongeschonden gebleven, toch zijn er onder deze plaatselijke Kerken nog vele, die trots deze deformatie werkelijk Kerken van Christus gebleven zijn, omdat er een vergadering van Christ-geloovigen is, omdat het Woord Gods er wordt gepredikt en omdat de sacramenten er naar Christus inzetting worden bedient.

Komen we tenslotte tot de praktische vraag, welke gevolgen uit deze beschouwing voortvloeien voor onze houding tegenover de Hervormde Kerk als geheel en de plaatselijke gemeenten, die tot haar behooren, dan spreekt het wel van zelf, dat van kerkelijke gemeenschap met deze Hervormde Kerk als geheel, evenmin als met de in haar zich bevindende plaatselijke Kerken sprake kan wezen, zoolang deze Kerk staan blijft op het standpunt, dat ze dusver inneemt, of deze plaatselijke Kerken zich niet aan de macht der Synodale organisatie onttrokken hebben. Geestelijke gemeenschap kan er met de geloovigen in deze Hervormde Kerk zeer wel wezen, want deze geestelijke gemeenschap strekt zich tot alle Christ-geloovigen uit, in wat Kerk of Kerkengemeenschap ze ook gevonden wordt. Het: ik geloof eene heilige, algemeene, Christelijke Kerk, de gemeenschap der heiligen, spreekt het diepst de overtuiging uit, dat al Gods kinderen tot deze eene Kerk behooren, dat we met hen allen verbonden zijn door den mystieken band des geloofs, dat we één Heere hebben, één geloof en één doop. Welke kerkelijke muren of statelsels ons verdeelen, daaronder ligt de eenheid voor al Gods volk in het fundament Christus, en over deze statelsels en scheidsmuren heen kunnen we daarom aan ieder, die in waarheid den naam van Christus belijdt de broederhand reiken. Die geestelijke gemeenschap is zelfs volstrekt niet alleen beperkt tot de gemeenschap des geloofs in Christus, maar kan zich ook op allerlei praktisch terrein openbaren, voor zoover we saam optrekken om de macht van het ongeloof te bestrijden of de belangen van Gods Koninkrijk te bevorderen. Saamwerking op het gebied van de Christelijke School, op het gebied van de Christelijke politiek, op het gebied van het Christelijk sociale leven is dus zeer wel mogelijk en zelfs uitermate gewenscht, om voor het gevaar van kerkisme ons te behoeden. Van

daar dat we het steeds hebben afgekeurd, wanneer men van Hervormde zijde Hervormde Christelijke Scholen heeft opgericht, een Hervormde politieke partij wilde stichten, de Christelijke arbeiders of patroons in een Hervormde organisatie wilde saambinden. Dat alles is kerkisme in den slechtsten zin des woords. Het snijdt den band van de gemeenschap des geloofs door, brengt den scheidsmuur, die op kerkelijk gebied helaas bestaat, ook op het sociale leven over, en maakt, dat er ten slotte geen enkel terrein meer overschiet, waarop degenen die toch broeders in Christus zijn, elkander kunnen ontmoeten. Een Christelijk Sociaal Congres, zoals we nog pas weer beleefd hebben, waarop mannen uit verschillende Kerken saam hebben gewerkt aan de Christelijke belangen van heel ons volksleven, is daarom voor ons zulk een verblijdend teeken. De gemeenschap der heiligen werd daar niet alleen geloofd, maar gezien.

Zelfs behoeft, waar het algemeene belang betreft van het Christelijk leven, samenwerking met de Hervormde Kerk als geheel, noch met de plaatselijke Kerken, die in haar worden gevonden, niet te worden afgesneden van onzen kant. Niet alsof we met de Synodale organisatie als zodanig daarom eenige gemeenschap zouden willen hebben, maar de Hervormde Kerk vormt een geheel, ze wordt door de Synode gerepresenteerd en men kan met de Hervormde Kerk niet een gemeenschappelijke actie voeren, dan door met de Synode, die haar bestuurt, in aanraking te komen. Het gezag, dat de Roomsche Paus zich aanmatigt als stedehouder van Christus, verwerpen we beslist en onvoorwaardelijk; met den Paus als zodanig kunnen we geen gemeenschap hebben; maar waar in de Roomsche Kerk nog een stuk zit van de Christelijke Kerk en deze Kerk nu eenmaal door den Paus gerepresenteerd wordt, zou een gemeenschappelijke actie van alle Christelijke Kerken bijv. tegen den gruwel van een heel de Christenheid verwoestenden oorlog ons met de Roomsche Kerk, vertegenwoordigd door den Paus, in gemeenschap kunnen brengen. Zoo hebben ook onze Gereformeerde Kerken met de Hervormde Kerk, vertegenwoordigd door hare Synode, het vredesmanifest ondertekend, en zoo zouden we evenzeer het gezamenlijk hebben kunnen opnemen voor de bedreigde Protestantse Kerken in Hongarije.

En hetzelfde geldt evenzeer van de plaatselijke Kerken in de Hervormde Kerk. Er zijn tal van Christelijke en zedelijke belangen, waarin samenwerking niet alleen mogelijk, maar zeer gewenscht is. Bestrijding van de kermis, het aandrigen bij de Overheid om voor Zondagstraf te waken enz. kan tot samenwerking met den Kerkeraad der Hervormde Kerk leiden, opdat er een gemeenschappelijke actie van de Christelijke Kerken uitga. Over de al of niet zuiverheid van zulk een plaatselijke Kerk wordt daarmee geen oordeel geveld. Men heeft alleen te rekenen met het feit, dat er zulk een plaatselijke Christelijke Kerk aldaar bestaat en dat men met deze Christelijke Kerk bij de Overheid wil opkomen voor wat een Christelijk volksbelang is.

Zelfs achten we het niet ongeoorloofd, om nog een stap verder te gaan en te verklaren, dat er evenmin principieel bezwaar tegen bestaat, om wanneer de Hervormde gemeente in moeilijkheid verkeert, doordat haar kerkgebouw bijv. in het ongereede is geraakt, haar het gebruik van ons eigen kerkgebouw aan te bieden, opdat de bediening des Woords en der sacramenten kunne doorgaan, althans wanneer deze Hervormde gemeente een Christelijk karakter draagt. We staan met zulk een plaatselijke gemeente der Hervormde Kerk niet op voet van oorlog; ze is voor ons geen Carthago, dat verwoest moet worden; maar we hebben in haar een stuk van Christus'-Kerk te erkennen, wanneer het Woord er nog zuiver bedient wordt. En daarom kan als daad van goede nabuurschap en van Christelijke liefde aan zulk een gemeente, wanneer zij anders van de bediening des Woords zou verstoken moeten zijn, ons kerkgebouw ten dienste worden gesteld, evenals ook omgekeerd wel van Hervormde zijde is geschied. Men heeft in onze Zuidelijke provincien zelfs tal van plaatsen, waar Roomschen en Protestanten één kerkgebouw gebruiken. In het kerkgebouw schuilt voor ons geen heiligheid, en waarom zouden we dan niet, wanneer de nood dit vordert, ons kerkgebouw ten dienste van de Hervormde gemeente kunnen afstaan, mits de eigen dienst des Woords daardoor maar geen schade lijdt.

En eindelijk is er ook geen bezwaar tegen en achten we het zelfs zeer wenschelijk, dat vooral op onze dorpen de predikanten onzer Kerken den omgang met den predikant der Hervormde Kerk, wanneer deze een prediker van Christus is, niet mijden, maar veeleer zoeken. De burgerlijke beleefdheid eischt reeds op dorpen, dat men over en weer elkander bezoeken brengt. Het saamleven werkt hier nog zooveel sterker dan in onze groote steden. Men kent en ontmoet elkander telkens. En niet alleen de burgerlijke beleefdheid, maar ook de band van de eenheid des geloofs moet hier tot wederzijdsche waardeering en eerbiediging nopen. Een predikant in de Hervormde Kerk is geen Baalsdienaar of leugenvoet, wanneer hij het Woord Gods verkondigt. Men mag zijn kerkelijk standpunt niet goedkeuren, maar men heeft toch in hem een mededienaar van Christus te zien. In de eerste dagen der Afscheiding, en zoo ook toen de Dolantie begon, moge dit vask moeilijk geweest zijn, in zooverre deze Hervormde predikanten als vervolgders der geloovigen waren opgetreden, de wettige predikanten uit hun ambt gezet en hun plaats hadden ingenomen. Het vlijmend scherpe woord, dat Dr. Hoedemaker

toen eens denaars', v Maar al wa degenen, di plegd hadd te reiken, th anderd. Een hun plaats een vroegere worden aan deel aan de waar de no van alle Cl schrikkelijke het Christen zooveel dit Groen van l dat de tij Protestanten brandstapel voor ons Ch dood te ste licht dichter denkt. En ine de diepere e dit dan niet zichte van o Kerk, van w vraagstuk or heid in de meden word biuden kan,

Prof. Gra

gende schrij

Nu mij va om het artik Li opnam ove te beantwoor plaatsruite l

In het stat tusservaring' l schuldigen van niet al te de woorden e rechte wijze l toond, waari deze aankla

Ernstig dat andere beschu minder, dan doe aan, zoo Heiligen Gee en zijn Heila klacht waarb

weken van l is niet waar l

'Christuserva getord aan l

Zijnen, om d plaats te sch kunnen lezen enkele ding

aanhalen van komt voor h

geloof, en h naat kennis l

Heel het l opwaarts' l

mij nooit is om gaat, he

Immers in m den band zel bonden zijn, die band aan

ervaring geu en 2. verdie lijken hand

Christuservar Bij het ei

men eigen r tracht te be van de ond

Geest in alle meent, dat

zeldse voor e gemeenschap verkregen. D

dat de Schri de geinsprei ervaring als

voorgesteld, de hui ten a

gen van Ch niet een Ch

hun eigen l hun omrent

zal immer v bepaald zijn, zou kunnen

Schrift. En l terug, wat v terecht oorde

weg aan and En nu het

schijld den voor den per

In de eerste te omschrijve het meest a

treedt, dat e vallen op Ch

werkt door l ervaren wor

een persoon ondervinden

werklingen, d daartegen op

geheel op zu Heiland, Die

in den gelo person noo

ik daarop l opwaarts' l

Schrift dat v toelicht, dat z

lijkt, die ze in de harten

Zijn Geest i Zijn lidmate

dat nu tot z

zeker indivi

niet schrijv

Christus zelf

van Zijn we

moet er toe

naar den v

maar neerz

bij nu in h

komt uit e

meenen, d

bruik van d

Met vrien

keurd, e Her- opge- wilde of pa- wide in den den door, rkelijk sociale tegeen op de is zijn, Chris- pas en uit erkt ons ik een der , maar ne be- leven, erk als erken, worden of we danig willen vormt de ge- ormded actie e haar gezag, gt als in we Paus schap Kerk Kerk Paus meen- telijke n een oorlog tegen- schap onze ormded node, a zoo hebben : Pro- an de Kerk. telijke alleen estrij- bij de vaken Kerk- opdat in de al of wel- d. e. it, telijke deze il op- volks- oofd, en te l be- Her- keert, t on- van , op- der thans : een staan- de der oorlog; woest haar onnen, diend goede : aan s van oken enste eerd Men zelfs rote- het ellig- wan- bouw ente : des llijdt. egen elijk, enten pre- deze den, e be- men engt. veel Men niet ook moet rbie- Her- gen- ver- and- toch is te ling, boe gerre lers wet- hend end aker

Na dit afdoende antwoord meenen we, dat deze zaak nu wel voor gesloten kan worden verklaard.

Alleen mogen we wel een zeer ernstig protest doen hooren, dat een die zich zelf een „Gereformeerde“ noemt, in een blad als *Bergopwaarts* aldus zijne beschuldigingen inbrengt tegen een Gereformeerde Hoogleraar.

En evenzoo, dat de aanklager weigert, zelfs na uitdrukkelijke citatie, zijn naam te noemen.

Een dergelijke wijze van polemiekvoeren is op Christelijk terrein ongeoorloofd.

Dr. H. H. K.

Kootwijks Scholen

In hartelijken dank ontvangen Postmerk Axel van G. St. f. 1.

Dr. J. H. HOUTZAGERS.

Leestafel.

1. Dr. H. BAVINCK, SCHEPPING OF ONTWIKKELING. Tweede druk. J. H. Kok — 1919 — Kampen.

Bockje in klein formaat en van even 50 bladzijden.

In druk vastgelegde lezing, die, enkele jaren geleden, op verschillende plaatsen van ons land werd uitgesproken.

Lezing, waarin de mechanische evolutie in verband met de materialistische wereldbeschouwing wordt bestreden en waar tegenover de christelijke wereldbeschouwing, als verstand en gemoeid bevredigend, wordt gesteld.

Van die zoo als zij, enkele jaren geleden, werd uitgesproken, in druk vastgelegde lezing, heeft de uitgever J. H. Kok onlangs een tweede editie gegeven.

De Tweede editie, die voor een herdruk kan gelden, want zooals BAVINCK zelf schrijft, werd er geen noemenswaardige verandering in aangebracht.

Blijkbaar voorzienende wijzen opmerkingen, ondervangt Dr. BAVINCK die door te schrijven: „Ofschoon de mechanische evolutie sedert wel eenige wijziging onderging en door velen aan een meer organische en teleologische werd dienstbaar gemaakt, zijn de grondgedachten over oorsprong, wezen en bestemming in de kringen der wetenschap toch weleens dezelfde gebleven.“

En zoo is het maar.

Alleen zou ik, vanwege de duidelijkheid, het nog niet zoo kwaad hebben gevonden, wanneer hij geschreven had in de kringen der *niet-christelijke* wetenschap.

Dan, hoe dit zij, zooals het hier voor mij ligt, denkt SCHEPPING OF ONTWIKKELING mij nog een alleszins *up to date* ofwel op de hoogte van den tijd staand boekje. Ook toont Prof. BAVINCK er onweerlegbaar in aan, dat de materialistische wereldbeschouwing, volgens welke het *zijn* der wereld enkel „stof en kracht“ is, „atomen in de ledige ruimte“ welke zich als de deelen van „in machine, door „druk en stoot“ bewegen, in strengen zin niet van ontwikkeling of evolutie kan spreken. „Niemand“, zoo schrijft hij op p. 38, „denkt er aan, om bij een machine, vier deelen in een fabriek stutsgewijze vervaardigd en daarna in elkaar zijn gezet, van ontwikkeling te spreken.“

In het begrip ontwikkeling toch ligt dat, wat in kiem is gegeven, zich, als de eikel tot eik, loswikkelt tot het *doel* of *telos*, waarop het is aangelegd, waartoe het bestemd is. Maar het materialisme en het daarmee verbonden mechanisme moet afkeuring zijn van alle *teleologie* of *doelzucht*. Alleen toch waar leven is, als bij een organisme, waar al de leden of organen „elkander van noode hebben, zooals bij „a plant, „in dier of mens, kan men van ontwikkeling spreken. In dien zin is het dan ook te verstaan, wanneer BAVINCK in zijn Voorwoord schrijft, dat hij in zijn lezing duidelijk doet niktomen, dat SCHEPPING en ONTWIKKELING volstrekt niet in elk opzicht tegenover elkaar staan en men naast SCHEPPING of ontwikkeling, in goeden zin en met evenveel recht kan spreken van SCHEPPING en ONTWIKKELING. In overeenstemming met zijn christelijke en dus theistische wereld- en levenskijk verzuimt BAVINCK hierbij allermint er op te wijzen, dat alle ontwikkeling haar eersten en diepsten grond heeft in wat onze Christusmus, bij de verklaring van de Voorzienigheid, zoo juist noemt „de almachtige en alomtegenwoordige kracht Gods.“

De kracht Gods, die van Zijn wezen niet is te scheiden.

De *causa transiens*, om het eens in de taal der school te zeggen, die inwerkt op het „ingewrocht vermogen“.

Doel met de lezing SCHEPPING OF ONTWIKKELING was, door de godsdienstloze tegenover de christelijke, de atheïstische tegenover de theïstische, de mechanische tegenover de organische wereldbeschouwing te stellen, — in het christelijk Geloof te bevestigen.

En daartoe wordt dan, in de drie deelen waarin Prof. BAVINCK zijn lezing splitste, achter-eenvolgens nagegaan het antwoord dat, al naar dat men de eene of andere wereldbeschouwing heeft, gegeven wordt op de vraag naar oorsprong, wezen en doel der dingen.

Bevestiging in het christelijk Geloof.

Niet minder dan vóór enkele jaren, zeker ook in dezen tijd van geweldige bestrijding van het Christelijk Geloof, noodig.

De uitgever Kok heeft daarom goed gedaan van deze lezing een herdruk te geven en BAVINCK deed niet minder goed met „ofschoon de mechanische evolutie-leer sedert wel eenige wijziging“ onderging, in dezen herdruk toetstemmen.

Van harte kan ik de lezing van dit boekje aanbevelen en wel met name aan de jongeren van christelijken huize, die met de niet-of-christelijke wetenschap in aanraking komen.

2. JAARBOEK voor het protestantsch Theologisch Onderwijs 1919. Bij J. B. Wolters' U. M. — Groningen, Den Haag.

Gaarne voldoe ik aan het verzoek het ons toegezonden exemplaar van dit JAARBOEK hier te bespreken en, laat mij er terstond aan toevoegen, er belangstelling voor te wekken bij wie tot het Theologisch Onderwijs ten oorzten in betrekking staan. Dit laatste te meer, omdat aansporing tot steunen van dit werk, blijkens Voorwoord der Redactie, nog zeer gewenscht wordt en, zooals ik in de rubriek: *UIT DE THEOLOGISCHE-STUDENTENWERELD* op p. 22 lees, de vorige Jaargang in Utrecht, zelfs om meerdere redenen beschimpt of genegeerd werd. Die redenen zijn mij geheel onbekend, maar ik kan allermint insinzen, dat er rationes sufficientes zouden zijn voor zoo onheusch bejegening van dezen Jaargang.

Integendeel.

Ik ben het goed eens met de Redactie, dat het artikel: „HOE MOET MEN THEOLOGIE STUDEREN“ van Prof. DE ZWAAN, die te GRONINGEN Oud. Chr. letterkunde, Exeg. en Inl. N. T. en Enceel, doceert zeker door velen met belangstelling zal worden gelezen.

Tot die velen behoort ook ik en na lezing bleek mijn interesse allermint misplaatst te zijn geweest. Want al is zijn ENCYCLOPAEDIE DER THEOLOGIE ook niet de mijne, dit verhoedde mij niet, vele opmerkingen en naadgevingen, welke in dat artikel voorkomen, voor raak en behartigingswaard te houden.

Ook door de reeds genoemde Rubriek: *UIT DE THEOLOGISCHE-STUDENTENWERELD* heeft dit JAARBOEK waarde.

In deze Rubriek wordt het een en ander medegedeeld uit het Studie-leven der theologische Studenten en het Onderwijs der Theologische Professoren te LEIDEN, GRONINGEN, UTRECHT, KAMPEN en AMSTERDAM (Stedelijke) en AMSTERDAM (Vrije Universiteit).

Daarmee toch wordt, althans ten deele, de behoefte bevredigd aan kennis van de wijze, waarop theologisch onderwijs ten onzent wordt ontvangen en gegeven. Althans ten deele, want zooals de Redactie zegt, deze Rubriek kan nog aangevuld worden door een overzicht van wat op de verschillende colleges in den verlopen cursus behandeld is.

Van waarde is dit JAARBOEK verder door zijn lijst van Studieboeken, die door de Hoogleraren aan de bovengenoemde inrichtingen den Studenten worden aanbevolen, want deze lijst voorziet in de behoefte aan kennis van literatuur.

Bij het doornien van deze lijst zag ik echter o.m. A. PIERSON'S GESCHIEDNIS VAN HET ROOMSCH-KATHOLICISME, dat ik, bij allen eerbied en sympathie voor mijn oud-lermeester, evenals A. KUENEN'S GODSDIENST VAN ISRAËL, die ik er tevens in vermeld zag, door ook niet-gereformeerde theologen, als voor vrijwel geantikeerd dacht gehouden.

En, om hij mijn eigen studievakken te blijven, was het mij wel eenigszins bevreemdend, dat CHANTEPIE DE LA SAUSSAYE'S LEHRBUCH DER RELIGIONSGESCHICHTE alleen door de Theol. Faculteit der Sted. Universiteit te AMSTERDAM wordt aanbevolen en ik onder de aanbevolen literatuur der ETHIEK zijn, wel niet gereformeerde, maar toch voornamelijk: *HET CHRISTELIJK LEVEN* nergens in de lijst vermeld zag. Maar het kan ook zijn, dat deze twee werken tot de in LEIDEN aanbevolene behooren en de lijst daarvan is in dezen Jaargang, met het oog op de plaatsruimte, niet opgenomen.

Tenslotte zij hier nog vermeld, dat het JAARBOEK geeft lijsten van dissertaties van 1880—1917; van enkele bibliotheken waarin theologische werken voorkomen; van Professoren en Doenten in de Godgeleerdheid; van Studenten en van Theol. Disputen en Vereenigingen.

Het doel, met dit JAARBOEK bijeen te brengen wat in de verschillende STUDENTEN-ALMANAKKEN niet dan verspreid ligt en daardoor het overzicht te vergemakkelijken, is ten eerste te waardeeren, en de pogingen om dit doel te bereiken dienen, nog meer dan tot dusver is geschied, door intekening te worden gesteund.

G.

Uit de Pers.

In het Noord-Hollandsch Kerkblad komt Dr. Lindeboom op tegen het doorstudeeren van de „studenten“ en het zich niet beroepbaar stellen van degenen, die praeparatoir examen hebben gedaan.

Wat het laatste betreft, merkt hij 't volgende op:

Ook uit kerkrechtelijk oogpunt dient er wijziging te komen in de thans gevolgde praktijk. Dat een candidaat zich voor het praeparatoir examen aanbiedt, en, na beroepbaar gesteld te zijn, aanstands publiceert dat hij... voor eerst nog geen beroep in overweging kan nemen, gaat tegen de beginselen der Gereformeerde kerkregering lijnrecht in. En het is te begrijpen, dat reeds meermalen tegen dat „zelfbeschikkingrecht“ is geprotesteerd. Alleen de kerken hebben het recht, iemand al of niet beroepbaar te stellen; niet zij, die staan naar het ambt, met zich ter ondersoeking aan te bieden, stellen zij zich ter beschikking van de kerken. Naar de beroepbaarheid te dingen, om, zodra die verkregen is, zich te onttrekken aan de consequentie van wat men deed, is kerkrechtelijk niet te verdedigen.

Het praeparatoir examen onderstelt, dat spoedig nadat een beroep aangenomen is, een peremptoer examen zal volgen. De bedoeling is nimmer geweest, door het praeparatoir examen aan een candidaat vrijheid te geven, jarenlang voor de kerken op te treden, zonder zich aan een nieuw onderzoek te onderwerpen. Wat waarborg hebben de kerken op deze wijze, dat zulk een proponent, over wien geen enkel kerkraad of classis rechtstreeks toezicht oefent, in het spoor der Gereformeerde belijden blijft? Oudtijds ging men in vele classen van Holland en in de classis Walcheren secuurder te werk. Deze hadden een tweede praeparatoir examen. Wie b.v. in de classis Leiden tot proponent was bevorderd, mocht niet in de classis Rotterdam proponeeren, tenzij hij zich ook in deze laatste classis aan een praeparatoir examen had onderworpen. Wij begrepen deze methode niet teug, maar meenen toch, dat het niet aangaat, iemand, na een onderaan van paar uren, jaar in jaar uit ambtelos in de kerken te laten arbeiden. Zouden de kerken daarom niet goed doen, te overwegen of de bevoegdheid welke zij verleen aan hen, die praeparatoir zijn onderzocht, niet te binden ware aan zekeren termijn? Een dergelijke maatregel zou mogelijk voor hen, die naar den docturaatstelsel staan, een prikkel zijn, om den tijd tot voortstijting hunner studiën niet onbenut te rekken.

Met „zelfbeschikkingrecht“ te veroordeelen zijn we er echter niet. De kwestie heeft ook nog een andere zijde, die blijkheldshalve niet voorbij gien mag worden. De kerken hebben te waken voor hare eigene belangen, maar evenzeer voor die der jongemannen, welke boven anderen met wetenschappelijke aanleg zijn toegesust. Met dit niet te doen, zouden zij eveneens zich zelven schaden. Hierover D.V. een volgenden keer.

L.

Er is zeker veel hierin wat juist is, ook al zou het aangegeven middel om dezen misstand te voorkomen, ons minder wenschelijk voorkomen. Maar we wachten af wat Dr. Lindeboom verder hierover schrijven zal.

Voor Kinderen.

VIJAND EN VRIEND.

XVIII.

KWADE RAAD.

Toen Kees dien avond weer den langen weg huiswaarts wandelde, kwamen er echter ook andere gedachten bij hem op, dan die van dankbaarheid jegens den oplichter.

Hoe was deze er toe gekomen, zoo vroeg Kees zich af, zoo plotseling en zonder bepaalde aanklading hem een vermaning te geven. Daar moest wat achter schuilen. Maar wat?

Al nadenkende schoot hem eensklaps iets te blinzen. Was niet zijn vorige patroon een paar dagen geleden op het kantoor der fabriek ge-

weest? Nu was alles duidelijk, althans zoo meende Kees. Baas Peter had over hem gesproken, allerlei kwaad van hem verteld, en de heeren hadden het geloof en den opzichter bevolen Kees eens ernstig te onderhouden. Ja, zoo, en niet anders kon het zijn.

Om zijn zinnen wat te verzetten ging Kees, toen hij zijn avonturen gebruikte had, nog eens even naar de dorpsherbberg. Daar vond hij een aantal van zijn zoogenaamde vrienden gezellig en vroolijk bijeen, terwijl zij zich den tijd kortten met kaartspel of biljard. Maar toen Kees kwam die de vroolijkheid er in wist te brengen, werd het spel voor een poosje gestaakt, en schaarde men zich om de groote tafel, natuurlijk elk jomgensch met een glas sterken drank voor zich.

„Al pratend gaf Kees zijn gemoeid lucht. Hij vertelde van het „standje“ dat hij van den oplichter gehad had, en ook van zijn vermoeden dat baas Peter daaraan niet vreemd was.

„Dat is duidelijk!“ zeiden de vrienden. „Wat kan anders den baas bewogen hebben zoo te spreken: je bent een knap werkman; dat erkent hem niet aan. Maar hij is zeker opgestoot!“

„Dat zei ik ook!“ sprak Kees, „maar de oplichter zei ronduit van neen“.

„Dat geloof ik graag. Hij zal gedacht hebben, daar heb jij niet mee nodig!“ riep een van de vrienden.

Nu was het zeker niet geheel onbegrijpelijk, dat Kees en zijn vrienden baas Peter voor den man hielden, die kwaad van den eerste had gesproken, en hem dus een uitbrander had bezorgd. Het was bekend op wat slechten voet Kees met baas Peter stond. Licht kon de laatste zich beklagen hebben. Daarbij kwam, dat baas Peter hoogst zelden zelf aan de fabriek kwam. Er moest dus iets bijzonders zijn dat hem nu gedreven had te komen.

Maar de fout van Kees en zijn makkers was dat zij op een vermoeden afgingen, en geheel vergaten — misschien wel wilden vergeten — dat gissen missen is, gelijk het spreekwoord zegt. Ook dat baas Peter nooit eenig bewijs van vijandschap jegens Kees had gegeven. Het stond nu eenmaal bij hem vast: de vroegere patroon van Kees had zich op zijn voormaligen knecht willen wreken.

En toch was niets minder waar. Want de baas was doodeenvoudig zelf gekomen, omdat hij een zeer belangrijke bestelling had, waarover hij eerst spreken moest. Had Kees de moeite genomen onderzoek te doen, hij zou dat vernomen hebben. Nu werd hij zonder reden boos en had de baas voortaan een bitteren vijand, en dat zonder het te weten. Dat Kees hem niet genegen was wist hij; niet dat hij hem thans fel haatte.

Doch het zou blijken en wel op een wijze die Kees bij velen alle acht en genegenheid deed verliezen.

Het gebeurde namelijk, dat baas Peter een jongen noodig had, wijl Piet nu wat hooger gekomen. Hij had er over gesproken met de ouders van een boerenzoon, dien hij gaarne tot leerling had, en die zelf veel lust gevoelde tot het vak. Het viel dus makkelijk de zaak af te spreken en alles scheen in orde, toen er plotseling een kink in de kabel kwam.

Kees had namelijk gehoord wat er gaande was, en zich gehaast naar de ouders van den toekomstigen leerjongen. Hij vertelde hem zoo veel mogelijk kwaad over baas Peter, alles ten aanhoore van den boerenzoon, maar des te meer pres Kees de fabriek aan.

„Ik heb“ zeide hij, „het beproefd bij allebei. Maar het onderscheid is groot, de fabriek is tienmaal beter dan Peters smederij. Ik zou nooit terug willen. Mij is het 't zelfde natuurlijk, maar uw zoon zal wijs doen als hij op de fabriek komt. Ik wil er graag het mijne voor doen.“

Er werd nog lang geredeneerd, maar het eind van de zaak was dat de lui zich lieten bepraten. De baas kreeg kortweg een boodschap, dat de zaak niet doorging en de jongen kwam op de fabriek, zoodat Kees voortaan gezelschap had op zijn laage wandelingen. Hij vond dat hij nu eens flink gehandeld had. De kwaadsprekende smid had nu zijn loon zeiden de vrienden. Baas Peter begreep er niets van, doch toen hij inlichting vroeg, werd hem die botweg geweigerd. Ook dat was op raad van Kees.

Nog erger diengen veroorloofde Kees zich.

Naast de woning en de smederij van baas Peter stond een huisje, dat aan een aanzienlijk heer toebehoorde, die het verhuurd had aan een boer. De smid had reeds lang gewenscht, dat huisje te koopen of te huren tot uitbreiding van zijn werkplaats. Nu was de boer uit het huisje gegaan, om bij zijn kinderen in te wonen, en kwam het dus open. En de smid hoopte nu van de gelegenheid gebruik te maken om zijn plan te kunnen uitvoeren.

Velen op het dorp wisten dit of begrepen althans wat de smid wilde. Zoo ook Kees.

Nu gebeurde het, dat deze om dien tijd eenig werk had te verrichten bij den eigenaar van het huisje. Ongemerkte, raakte hij met dien heer in gesprek, en kwam dat n.l. op de ledigstaande woning. De heer zei tot Kees, dat, naar hij had gehoord, een vakgenoot van hem het graag huurde, of koopen zou.

Kees begreep zeer goed wie met dien vakgenoot bedoeld werd, maar hij paste wel op dat hij geen naam noemde, wijl dit allicht achterdocht kon werweken. Zoo voorzichtig was hij trouwens in den laatste tijd steeds geweest. Wel trachtte hij baas Peter zooveel mogelijk lief te berekenen, maar altijd in 't geniep, zoodat niemand van op hem had. Trad hij openlijk tegen den smid op, dan wist hij, zouden velen diens partij kiezen, en zich van Kees afkeeren.

HOOGENDEUK.

Buitenland.

Engeland. Afval van de Kerk.

Dr. Whitley van Drotwiche heeft op de Baptistische Unie een referaat geleverd over het feit, dat het ledental der Baptistische Kerk sterk aan het verminderen is. Hij deelde daarin mede, dat het aantal van hen, die uit de lidmatenboeken werden geschrapt, onrustbarend groot is; in enkele gevallen kwam het zelfs tot vijf-en-zeventig procent. Wanneer er te klagen is over het afnemen van het ledental, dat is dit minder te wijten aan het verminderen van het aantal van hen die zich bij de Kerk voegen, dan wel aan de omstandigheid dat leden der kerk zich van haar afwenden. Dr. Whitley constateerde het feit, dat de voornaamste oorzaak van dit afvallen is: louter onverschiktheid voor het kerkelijk leven — en toch zien velen die daaraan lijden, er tegen op, dat hunne namen in de registers der kerk worden geschrapt.

Dit schrappen heeft veel meer in de steden dan in de dorpen plaats, omdat in de steden de herderlijke zorg intensiever is dan op het platteland.

Het blad waarin wij deze mededeeling ontleenen, zegt er aan toe, dat hetgeen in de Baptistische Kerk opgemerkt wordt, waarschijnlijk past op alle Kerken. Het is eens gezegd dat wanneer alle afgevalen leden van de kerken in Londen op één dag in de verschillende kerkgebouwen konden ver-

gaderd worden, deze tot barsten toe vol zouden zijn. Dit zal wel overduidelijk zijn, maar het blijft een bedroevende zaak dat zooveel van zich van bunne kerken hebben afgewend, niet om zich van zuiverder openbaring van het lichaam van Christus te voegen, maar om zich geheel van God en Zijn dienst af te wenden. Een vijf-en-dertig jaar geleden kon men zeggen, dat in Londen de helft van de bevolking ter kerk ging; voor een tiental jaren moest men tot de conclusie komen, dat nog maar een vierde deel van de Londenaren den weg naar het bedehuis niet verleerd had; en sedert dien tijd is het kerkgaand publiek nog afgenomen. De oorlog heeft daaraan grootelijks schuld, maar de oorlog niet alleen. Het komt ons voor dat de „downgrade“ beweging, die een Spurgeon noodzaakte tot een breken met de Baptistische Unie, d.w.z. het veldwinnen van „de moderne gedachte“, een der hoofdoorzaken is dat vooral de Baptisten te klagen hebben over het afnemen van hun ledental.

Daarbij komt de beroering die in de wereld der werklieden gekomen is. In de laatste week van Januari hadden niet minder dan twaalf werksakingen plaats. De buitensporig' hooge loonen die gedurende den oorlogstijd uitbetaald werden, brengen de werklieden tot het stellen van steeds hooger eischen, bij de minste provocatie wordt er gestaakt. Men eischt een 40- ja een 30-urige werkweek. De revolutiegeest heeft zich van een groot deel van de Engelsche werklieden meester gemaakt, en dat daardoor de Kerk bij hen op den achtergrond gedrongen wordt, spreekt van zelf.

Gemengd Nieuws.

Baden. Voorbede voor den Groot-Hertog en den Keizer. Op 24 Nov. 11. richtte de Evangelische Opperkerkeraad te Baden het volgende schrijven aan de kerken onder zijn bestuur: „Nadat zijn Koninklijke Hoogheid de Groot-Hertog op 20 Nov. van den troon heeft afstand gedaan, kan er voor hem geen voorbede meer gedaan worden als regereerder vorst op de manier waarop dit te voren is geschied. Maar dit sluit niet uit, dat bij bijzondere gelegenheden hier en daar in de vergaderde gemeente de behoefte gevoeld wordt om voor hem en zijn huis te bidden, uit dankbare herinnering aan alle weldaden en zegen die onze Evangelische landkerk, hare gemeenten en leden van onzen landheer en onzen landbisschop toegevoerd zijn: „Wij laten het aan de predikanten in overleg met de ouderlingen over om te bepalen, wanneer daartoe aanleiding zal zijn, en in welken vorm en met welken inhoud deze voorbede zal geschieden. Het bovenstaande geldt evenzeer voor Keiser Wilhelm II en zijn huis. De vorm voor de voorbede voor het vaderland en zijne regering zal in het voltooide kerkboek voorkomen.“

Wij kunnen niet anders dan den moed van dit kerkbestuur prijzen.

WINCKEL.

Officiële Berichten.

Vrije Universiteit.

Men schrijft ons:

In het land van Heusden en Altena, zoo beroemd in den strijd voor de vrijheid van de zuivere verkondiging van Gods Woord, zal nu ook krachtig de belangstelling voor eene Hoogeschool met den Bijbel worden opgewekt.

In eene samenkomst van vrienden uit de plaatsen Werkendam, Slieckwijk, Andel, Almkerk enz. werd uitvoerig de betekenissen van een Vrije Universiteit besproken.

Dr. G. Akkerhuis opende met gebed en inleidend woord de vergadering en gaf daarna gelegenheid om van gedachten te wisselen.

Hoe groot de waarde is van eene Universiteit op Gods Woord gegrond, bleek uit de bespreking. Vooral kwam duidelijk uit de betekenissen van eene literarische faculteit voor de Godgeleerdheid.

Het was geen bewijs van diepte van inzicht, indien men meende dat wanneer maar voor goede theologie werd gewaakt, de Kerken genoegzaam werden gediend.

Immers elk theoloog studeert veel langer letteren dan theologie, en herinnert werd aan het gezegde, dat een Cartesius heeft beoefend door dan door tien mannen als Voetius kon worden goedgekeurd.

Ook de medische faculteit werd besproken. De praktijk vraagt om geloovige geneesheeren, maar de belijder van den Christus vraagt om wapenen tegen het ongelooft. Deze moeten, wat de medische wetenschap betreft, vooral gezocht worden in de Laboratoria.

Een der eerste van betekenissen, en wel voor de Physiologie, is opgericht.

Daar worden de bewijzen gezocht en zijn er reeds gevonden ter weerlegging van de verkeerde meeningen, die door de openbare Universiteiten worden geleerd.

Wordt daar o.m. „wetenschappelijk“ verondersteld, dat de dieren als hoogst ingewikkelde machines en automaten werken en eigenlijk onbezield zijn, der wetenschap op Gods Woord gegrond is het gegeven, om door jarenlange studie en proefnemingen een bestaan van een ziele-leven bij dieren, ook bij de kleinste en allerlaagste, waar te nemen. Wordt door Darwin geleerd en wordt dit praatje nog in half- of kwart wetenschappelijke kringen nagepraat — dat de mensch niet alleen van het dier afstamt, maar ook al zijn geestelijke eigenschappen bij het dier, zij het dan in geringe mate, aanwezig zijn, de dier-psychologische studien in genoemd Laboratorium gedaan, maken meer en meer duidelijk, welke een niet te overbruggen afstand er tusschen mensch en dier bestaat. Zeker, voor den Christen is alleen 't geloof het bewijs dat de dingen die men ziet, niet geworden zijn uit dingen, die gezien worden“, maar datzelfde geloof roept tot behoorsaamheid, ja meer, wordt gekend uit de vruchten, ook uit de bereidwilligheid om het Pro Rege uit te roepen op het terrein der medische wetenschap.

Daarom wil men de mannen der wetenschap steunen met gebed en gaven.

Teneinde die gaven in te zamelen, werd een comité opgericht. In elke plaats zal een subcomité de vrienden bezoeken, en spoedig daarop weer eene samenkomst worden belegd om de resultaten na te gaan.

Classis Gouda.

Oproeping der Classische Vergadering.

De roepende Kerk van Nieuwerkerk a/d. IJssel roept door dezen de Kerken der classis Gouda op ter vergadering, D. V. op Dinsdag 6 Mei 1919.

Punten voor het Agendum worden bij ondergeteekende ingewacht vóór Woensdag 2 April a.s.

Namens den Kerkeraad, DALHUIJSEN.

Kort Verslag van de vergadering der classis Gorinchem, 5 Febr. 1919 te Gorinchem gehouden.

Art. 1. Namens de Kerk van Giessendam en Neder-Hardinxveld opent Dr. Kapteyn de vergadering, laat zingen Ps. 97 : 7, leest Psalm 97 en gaat voor in gebed.

Art. 2. De geloofsbeloften worden nagazien en in orde bevonden.

Art. 3. In 't Moderamen nemen zitting: Dr. J. Boeyinga, praeses; Dr. M. A. van Pernis, scriba; Dr. W. Weener, assessor.